

I Lekaryds by

Arkeologisk utredning steg 2 2023

Lekaryd (L1951:112 & L1951:113), Lekaryd 1:24, Lekaryd socken,
Alvesta kommun, Kronobergs län, Småland

Tove Wahlberg Traneskog

Arkeologisk rapport 2024:36

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

I Lekaryds by

Arkeologisk utredning steg 2 2023

Lekaryd (L1951:112 & L1951:113), Lekaryd 1:24, Lekaryd socken,
Alvesta kommun, Kronobergs län, Småland

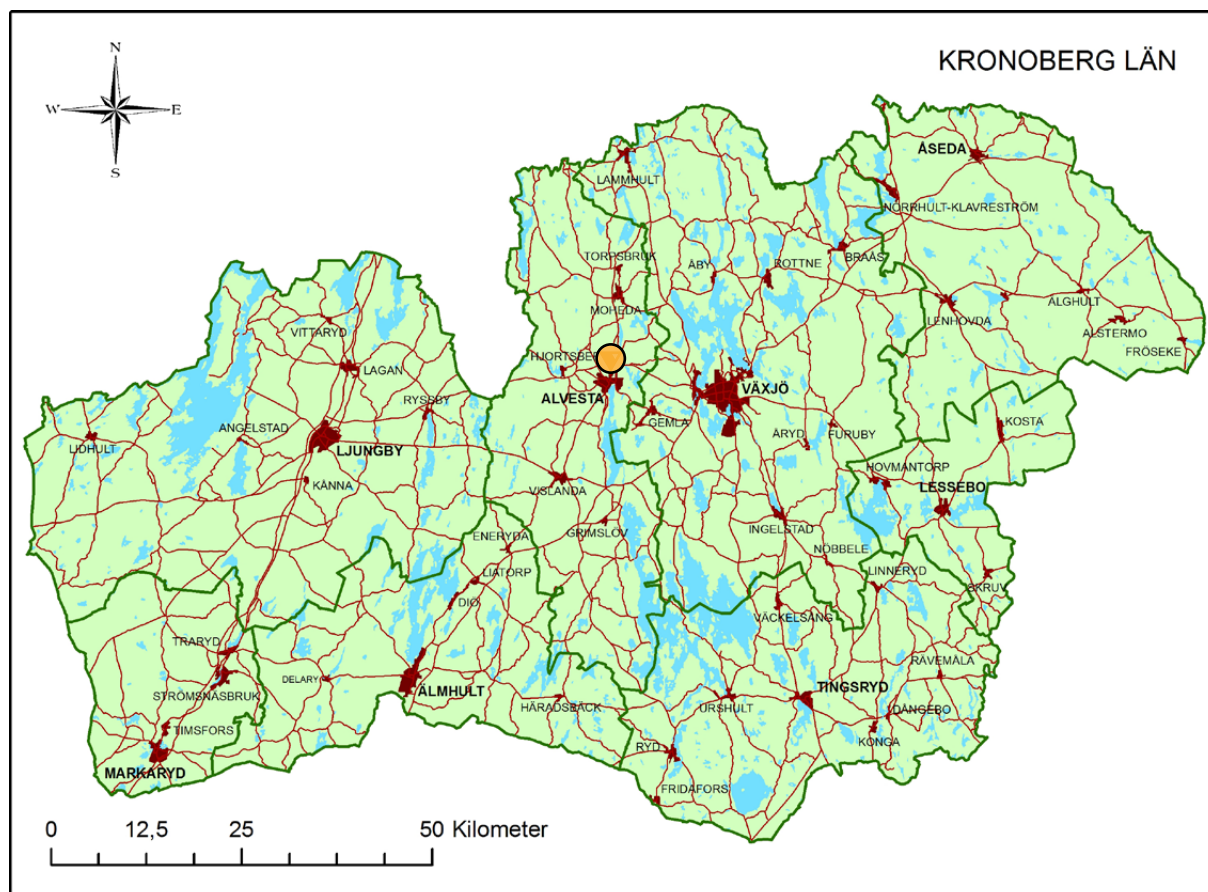
Författare
Copyright
Redaktion
Kartor

Tove Wahlberg Traneskog
Kalmar läns museum 2024
Anna-Karin Karlsson, Stefan Siverud
Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från
Lantmäteriverket
Kalmar läns museum
1400-352X

Förlag
ISSN

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	10
Syfte och frågeställningar	12
Metod och genomförande	13
Resultat	14
Tolkning & åtgärdsförslag	21
Referenser	22
Tekniska och administrativa uppgifter	23
Bilagor	24

Karta över Kronobergs län med platsen markerad.

Sammanfattning

Under en dag i november 2023 genomförde Museiarkeologi sydost en arkeologisk utredning steg 2 inom fastigheten Lekaryd 1:24. Anledningen till den arkeologiska insatsen var att det sedan tidigare fanns två registrerade fornlämningar, i form av härdar, inom den fastighet som nu skulle detaljplaneras.

Utredningen genomfördes i tre steg, först en mindre kartanalys där äldre kartmaterial studerades, därefter en dags fältarbete med både inventering och sökschaktning.

Lekaryd är en välbevarad kyrkby med äldsta belägg från tidigt 1400-tal. På 1500-talet fanns det fyra skattegårdar och fem frälsegårdar i byn. Byns utformning, en gles struktur av klungbys-typ, är idag i stort densamma som vid skiftena på 1800-talet.

Vid sökschaktningen påträffades en ensam härd som kunde dateras till äldre järnålder.

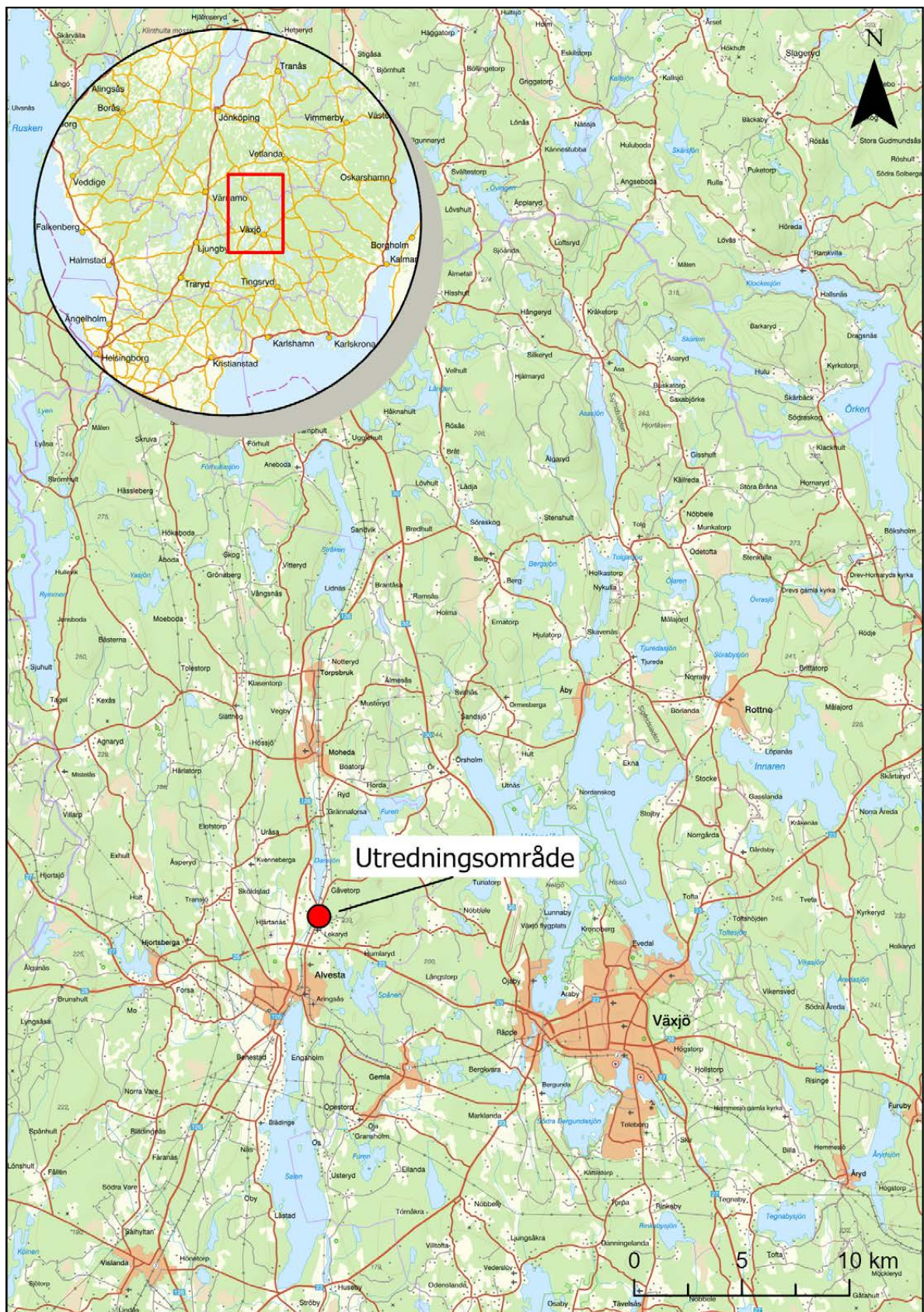
Inledning

Efter beslut från Länsstyrelsen i Kronobergs län har Museiarkeologi sydost genomfört en arkeologisk utredning steg 2 inom fastigheten Lekaryd 1:24. Detta med anledning av att fastigheten skulle detaljplaneras. Byn lekaryd ligger strax norr om Alvesta tätort i mellersta Kronobergs län, figur 1.

Syftet med den arkeologiska utredningen var att ta reda på om fornlämningar berördes av det planerade arbetsföretaget. Utredningen skulle

även preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet och resultaten från utredningen skulle kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning.

I samband med att VA-ledningar anlades i Lekaryd 2013/2014 genomfördes en arkeologisk förundersökning inom fastigheten varpå två hårdar (L1951:112 och L1951:113) påträffades (Emilsson 2014).

Figur 1. Utredningsområdet strax norr om Alvesta.

Topografi och fornlämningsmiljö

Det aktuella undersökningsområdet ligger inom Lekaryds by strax norr om Alvesta. Byn omges närmast av ett öppet landskap med åkrar som sedan övergår till stora och sammanhängande skogsmarker. Området ingår i ett drumlinlandskap där byn ligger i den västra kanten på en höjdrygg som sträcker sig i en nord-sydlig riktning. Topografin sluttar ner åt väster mot Lekarydsån, som i sin tur sammanbinder sjön Salen med den mindre Dansjön i norr.

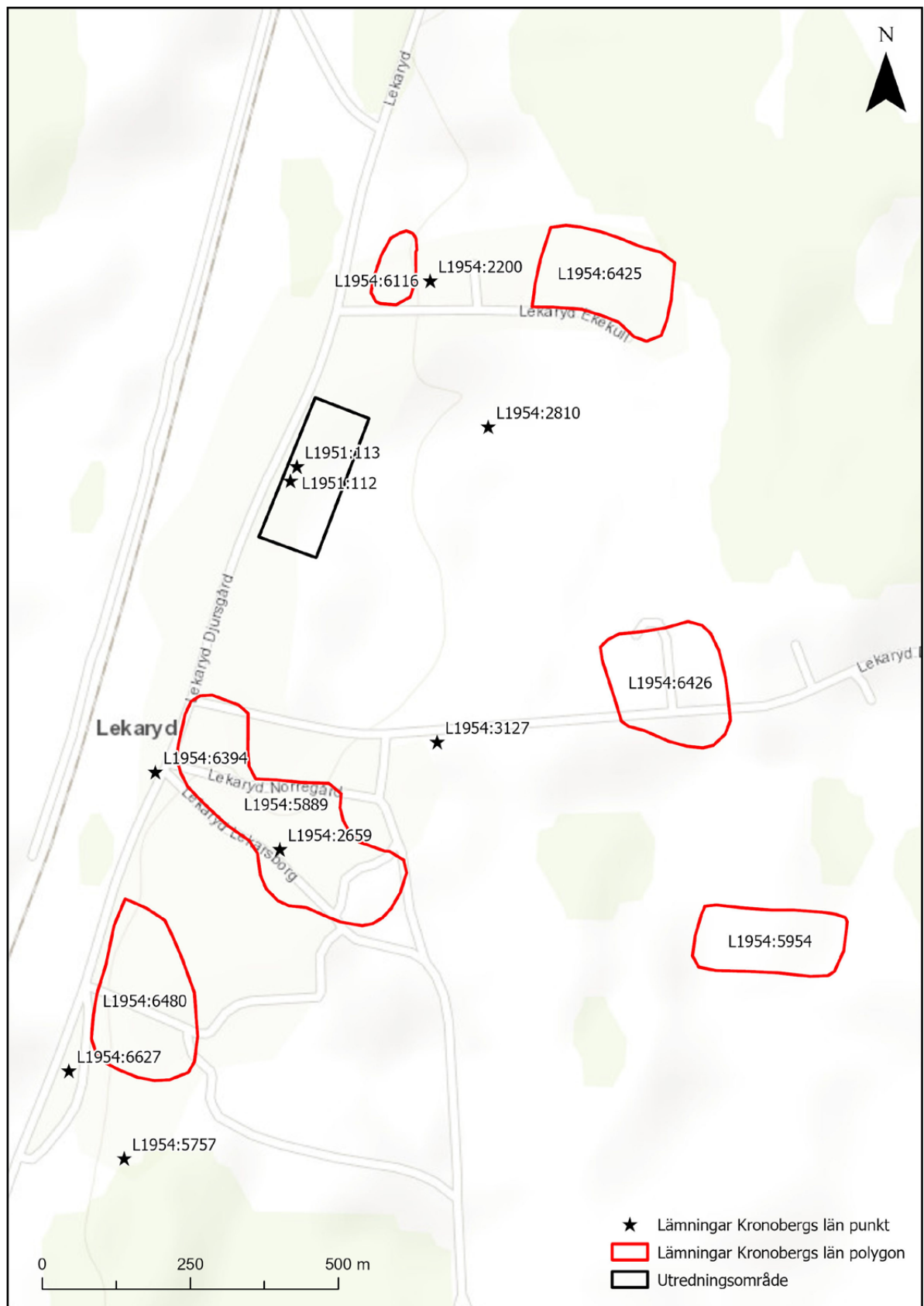
Lekaryd är en välbevarad kyrkby från senmedeltid, och där man utifrån fornlämningsbilden kan anta att det funnits bebyggelse under lång tid. Bland annat finns fossil åkermark, runstenar och ett stort antal förhistoriska gravar registrerade i närområdet. Större delen av gravarna går att relatera till brons – och järnåldern men även senneolitiska hållkistor finns i trakten. Det som är framträdande för området jämfört med resterande länet är de vapengravar från romersk järnålder som påträffats vid Dansjön och längre norr ut mot Moheda, som ligger ca en halvmil norr om Lekaryd (Emilsson 2014). År 1966 undersöktes fyra stensättningar i gravfältet Ekebacken vid Dansjö. I en av dessa gravar påträffades bland annat en full vapenutrustning och rester av glas som eventuellt är från en hopsmålt glasbägare. Sammantaget visar gravfynden på att trakten har varit rikt och att personerna som ligger där har haft en med hög social status (Hansson 1999). Centralt i byn ligger Lekaryds kyrka, vilken sannolikt är av senmedeltida ursprung (Blomqvist 1930).

Den första historiska nedteckning som nämner Lekaryd är ett gåvobrev från år 1432 där Johanna

Bengtsdotter får en gård i morgongåva av Björn Olofsson. I Arvid Trolles jordebok omnämns två gårdar i Lekaryd varav den ena på 1490-talet skall ha köpts av väpnaren Gudmund Grönalöf. År 1545 beskrivs det att det fanns fyra skattegårdar och fem frälsegårdar i byn (Larsson 1980). Byns utformning är idag i stort densamma som vid skiftena på 1800-talet med en gles struktur av klungbystyp.

Det nu aktuella undersökningsområdet täcker fornlämning L1951:112 och L1951:113, vilka båda är härdar och framkom vid en schaktningsövervakning som genomfördes inom Lekaryds by i augusti 2013 och september 2014 i samband med att nya VA-ledningar drogs (Emilsson 2014). En av härdarna daterades till 740 – 380 f. Kr. Vid schaktningsövervakningen påträffades även två tolkade husgrunder samt en källare, vilka bör falla inom tidsspannet 1500–1800 tal.

Fornlämningsbilden i anslutning till utredningsområdet består bland annat av flertalet by/gårdstomter så som Lekaryds gamla tomter, L1954: 6425, L1954:6426, L1954:5889, L1954:6480, L1954:5954. I området finns även L1954:6394, fornlämningsliknande lämning, vilken i Fornsök beskrivs som stensättningsliknande lämning eller husgrund. Bland gravar i Lekaryd finns i närområdet L1954:5757, röse, samt L1954:2200, hög, vilken beskrivs vara helt övertorvad samt delvis påfört material då en källare anlagts i graven. L1954:2810 och L1954:3127 består av skålgropar. På kartan visas även övriga registrerade lämningar som L1954:2659 och L1954:6627, vägmärken, se figur 2.

Figur 2. Fornlämningsskildern i anslutning till utredningsområdet.

Syfte och frågeställningar

Det av Länsstyrelsen i Kronobergs läns formulerade syfte med den arkeologisk utredningen var att ta reda på om fornlämningar berördes av det planerat arbetsföretaget. Utredningen

skulle preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet och resultaten från utredningen skulle kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning.

Metod och genomförande

Utredningen inleddes med en mindre kart- och arkivstudie, där även digitala historiska kartöverlägg upprättades. Därefter gjordes en fältinventering över hela området samt sökschaktning med hjälp av grävmaskin vid. Metalldetektering genomfördes under utredningen, framför allt i söschakten.

Schaktade ytor dokumenterades med RTK-GPS och även digitalt i surfplatta genom systemet IDA.

Vedartsbestämning har gjorts av Erik Danielsson, Vedlab och ¹⁴C-analyser har utförts av Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet (se bilaga 1 och 2).

Resultat

Kartmaterialet

Det äldsta kartmaterialet som finns allmänt tillgängligt över Lekaryds by är kartorna över geometrisk avmätning från 1696 samt 1720. Dessa kartor är dock begränsade i sin information och det är först i samband med storskiftet 1814 samt laga skifte från 1828 som kartmaterialet blir mer utförligt och detaljerat, se figur 3 och 4. De kartor som använts i analysen är rektifierade och beskurna. Vid rektifieringen justerades de äldre kartornas vinklar och skalor, för att bättre stämma överens med dagens kartor och för att lättare kunna jämföras med varandra. Rektifieringen gjordes i ArcGis och med utgångspunkt från landmarken såsom exempelvis kyrkan och vägsträckningar. En rektifiering innebär dock att det finns en viss felmarginal.

Fältinventering och sökschaktning

Västra delen av fastigheten hade vid ett tidigare tillfälle berörts av arkeologi och numera fanns där en VA-ledning vilket innebar att området inte berördes av den nu genomförda utredningen. Övriga ledningar inom fastigheten var fiber och el, se figur 5. Detta ledde till att vissa delar av ytan undveks.

Utredningsområdet bestod av flack hagmark med en mindre höjning i östra mittenområdet, se figur 6. Då inga ytor föreföll vara bättre lämpade gjordes en gles sökschaktning över hela området, se figur 7.

I norra delen av området påträffades en härd varpå schakten lades något tätare i området, dock påträffades inga ytterligare kontexter.

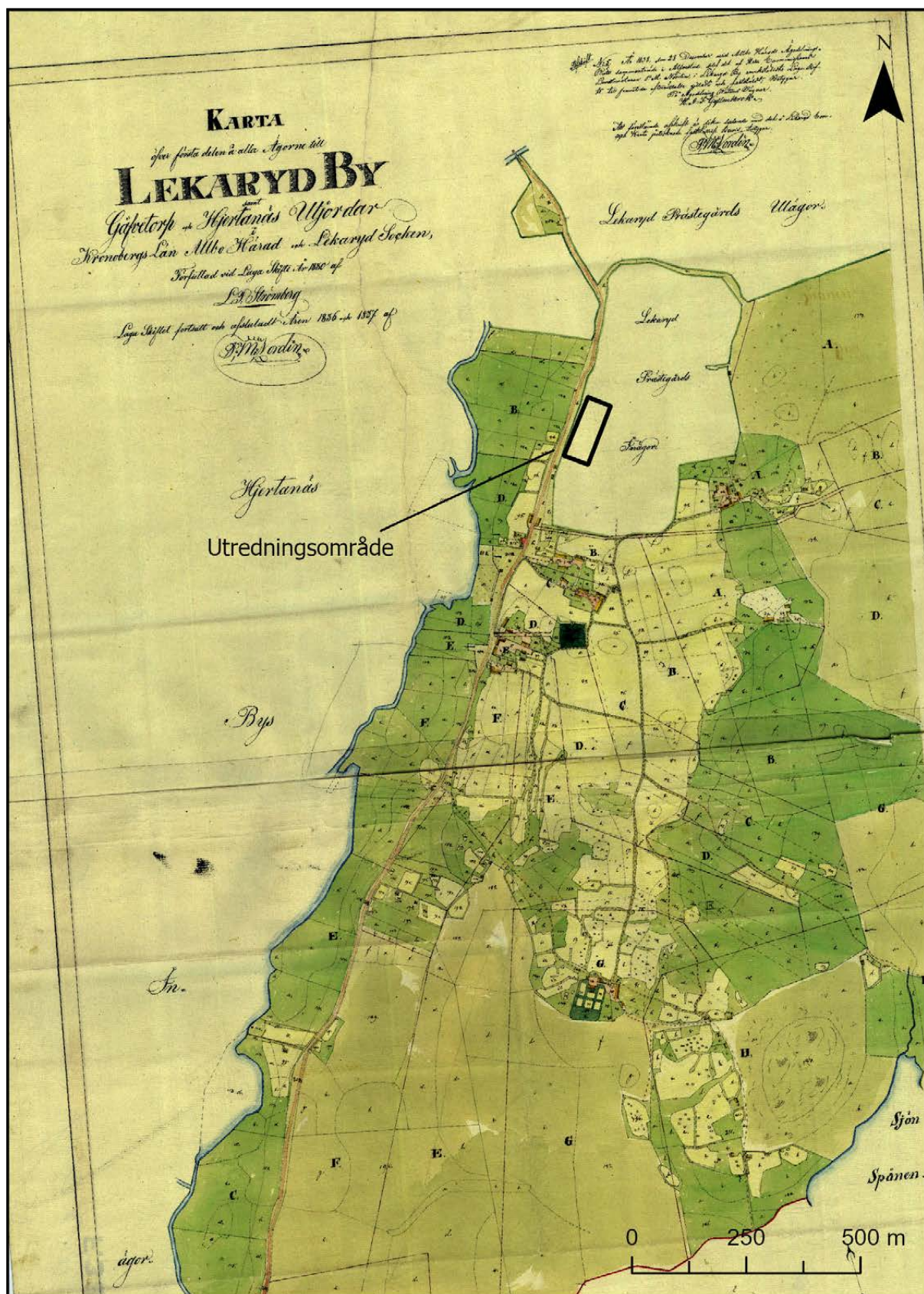
A1 Härd

Härden låg i utredningsområdets norra del. Längden var drygt 1,1 m och på bredden försvann den in i schaktkanterna, se figur 8. Anläggningen bestod av svart silt samt ett antal stenar upp till storlek 0,1 m, inga skörbrända syntes i ytan. Härden rensades fram i plan och provtogs, PK1. Vid vedartsanalys valdes träkol från al ut för vidare datering, se bilaga 1. En ¹⁴C-analys kunde sedan datera kolet till 250 – 408 e.Kr. (95,4%), Sigma 2 (Ua-82697), se bilaga 2. Vilket innebär romersk järnålder samt tidig folkvandringstid.

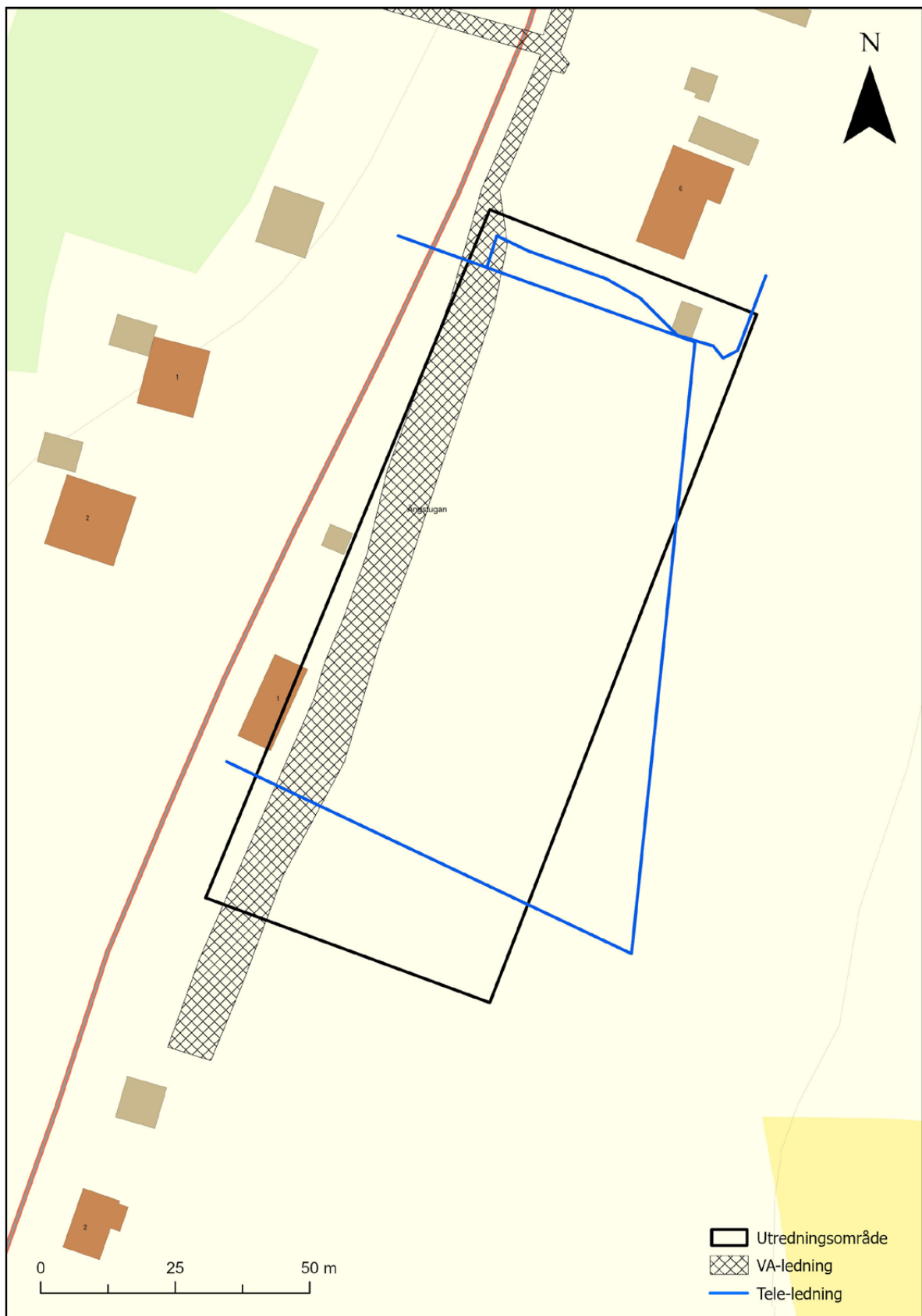
En av de tidigare härdarna, L1951:112, daterades till 740 – 380 f.kr, vilket motsvarar slutet på yngre bronsålder – förromersk järnålder (Emilsson 2014).

Figur 3. Utredningsområdet markerat på storskifteskartan 1814 (LMS F39-10:3).

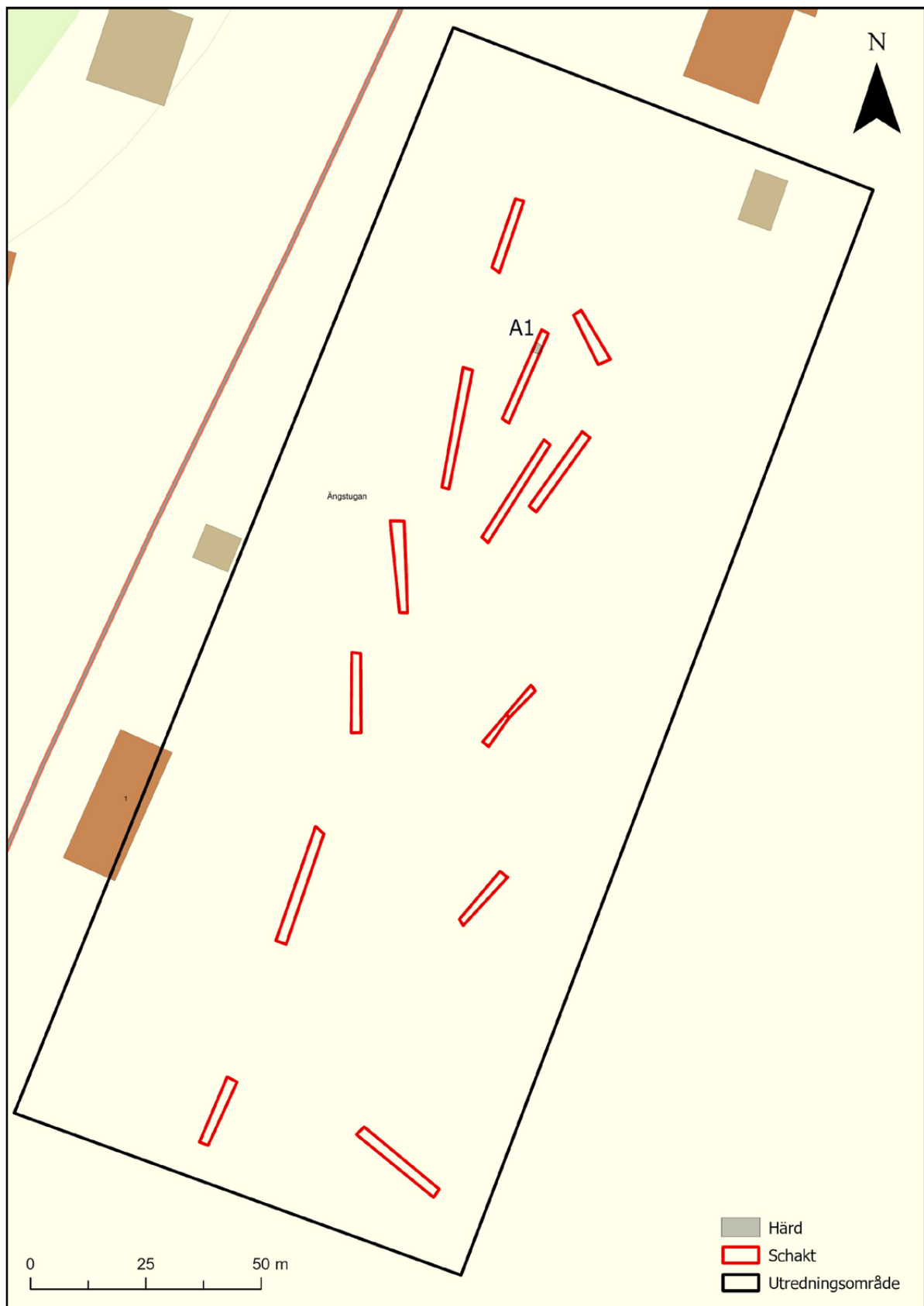
Figur 4. Utredningsområdet markerat på lagaskifteskartan 1828 (LMS F39-10:4).

Figur 5. Ledningar inom utredningsområdet.

Figur 6. Utredningsområdet bestod av hagmark. Fotograferat från nordväst.

Figur 7. Sökschakt inom utredningsområdet.

Figur 8. Härd A1 påträffades i norra delen av utredningsområdet. Fotograferat från söder.

Tolkning & åtgärdsförslag

Byn Lekaryd har en dokumenterat lång historia som sträcker sig från äldre medeltid fram till idag. Den nu genomförda arkeologiska utredningen, tillsammans med tidigare insatser i området samt redan registrerade lämningar, visar den förhistoriska förankringen som finns i landskapet i stort.

Utifrån schaktningsresultatet föreslår Museiarkeologi sydost inga vidare arkeologiska åtgärder.

Referenser

Blomqvist, R. 1930. *Aringsås kyrka*. I: Norra Allbo hembygdsförenings årsbok 1930. Alvesta.

Emilsson, A. 2014. *Arkeologisk förundersökning inom Lekaryds by Arkeologisk förundersökning 2013-2014 RAÄ 114:1, 114:3 och 114:4, Lekaryds socken, Alvesta kommun, Kronobergs län*. Arkeologisk rapport 2014:12. Kalmar läns museum

Hansson, M. 1999. Från renjägare till viking. En arkeologisk historia om södra Småland. I: Johansson, L. (red.) *Landen kring sjöarna. En historia om Kronobergs län i mångtusenårigt perspektiv*. Kronobergsboken 1999–2000.

Larsson, L.-O. 1980. *Småländsk bebyggelsehistoria. I: Från vikingatid till Vasatid. 1:2 Allbo härad*. Acta Wexionensia. Serie 1. History & Geography 1:2.

Kartmaterial

Lantmäteristyrelsens arkiv

F39-10:3 Storskifte Lekaryd nr 1-9 1814

F39-10:4 Laga skifte Lekaryd nr 1-9 1828

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-4280-2023
Kalmar läns museums dnr:	33-356-2023
Projektnummer KLM:	A2361
Uppdragsgivare:	MDM Total Care AB
Landskap:	Småland
Kommun:	Alvesta
Socken:	Lekaryd
Fastighet:	Lekaryd 1:24
Fornlämningsnr:	L1951:112 och L1951:113
X koordinat:	6310140
Y koordinat:	474305
Latitud:	56.934193
Longitud:	14.577766
M ö h:	158
Fältarbetstid:	28 november 2023
Personal:	Tove Wahlberg Traneskog
Foto, Du-nummer:	Du468:1-3
Analyser:	Vedartsanalys, Vedlab & ¹⁴ C-datering, Ångströmlaboratoriet Uppsala universitet
Tidsålder:	Romersk järnålder
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Bilagor

Bilaga 1. Vedartsanalysrapport av Erik Danielsson, Vedlab	25
Bilaga 2. ¹⁴ C-dateringsrapport av Maximilian Schmidt, Uppsala universitet	27
Bilaga 3. Schakttabell	29
Bilaga 4. Anläggningstabell	30
Bilaga 5. Fotolista digitala bilder	31

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 24024

**Vedartsanalyser på material från Kronobergs län,
Alvesta, Lekaryd AU2.**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 24024

2024-02-23

Vedartsanalyser på material från Kronobergs län, Alvesta, Lekaryd AU2.

Uppdragsgivare: Tove Traneskog/Kalmar läns museum

Arbetet omfattar ett kolprov från en utredning i närheten av fornlämningarna L1951:112 och L1951:113. Provet innehåller kol från al vilket gör att dateringen kommer bli tillförlitlig utan hög egenålder.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
1	1	Härd	2,9g	2,9g 9 bitar	Al 9 bitar	Al 80mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Box 178
791 24 FALUN
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@vedlab.se
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al Gråal Klibbal	<i>Alnus sp.</i> <i>Alnus incana</i> <i>Alnus glutinosa</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar	Motståndskraftigt mot fukt. Brinner lugnt och ger mycket glöd.	Klibbalen kom söderifrån ca 5000 f.Kr. Gråalen vandrar in norrifrån ett par tusen år senare

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

Uppsala 2024-04-15

UPPSALA
UNIVERSITETÅngströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1Postadress:
Box 529
751 21 UppsalaTelefon:
018 – 471 3124Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>E-post:
radiocarbon@physics.uu.seTove Wahlberg Traneskog
Kalmar läns museum
Box 104
391 21 KALMAR**Resultat av ^{14}C datering av träkol från Lekaryd AU2, Alvesta, Kronobergs län. (p 5832)****Förbehandling av träkol:**

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Detta steg upprepas tills den lösliga delen inte längre är mörkfärgad.

Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ V-PDB}$	^{14}C ålder BP
Ua-82697	A2361 Lekaryd AU2 PK1	-27,0	1 723 $\pm$ 29

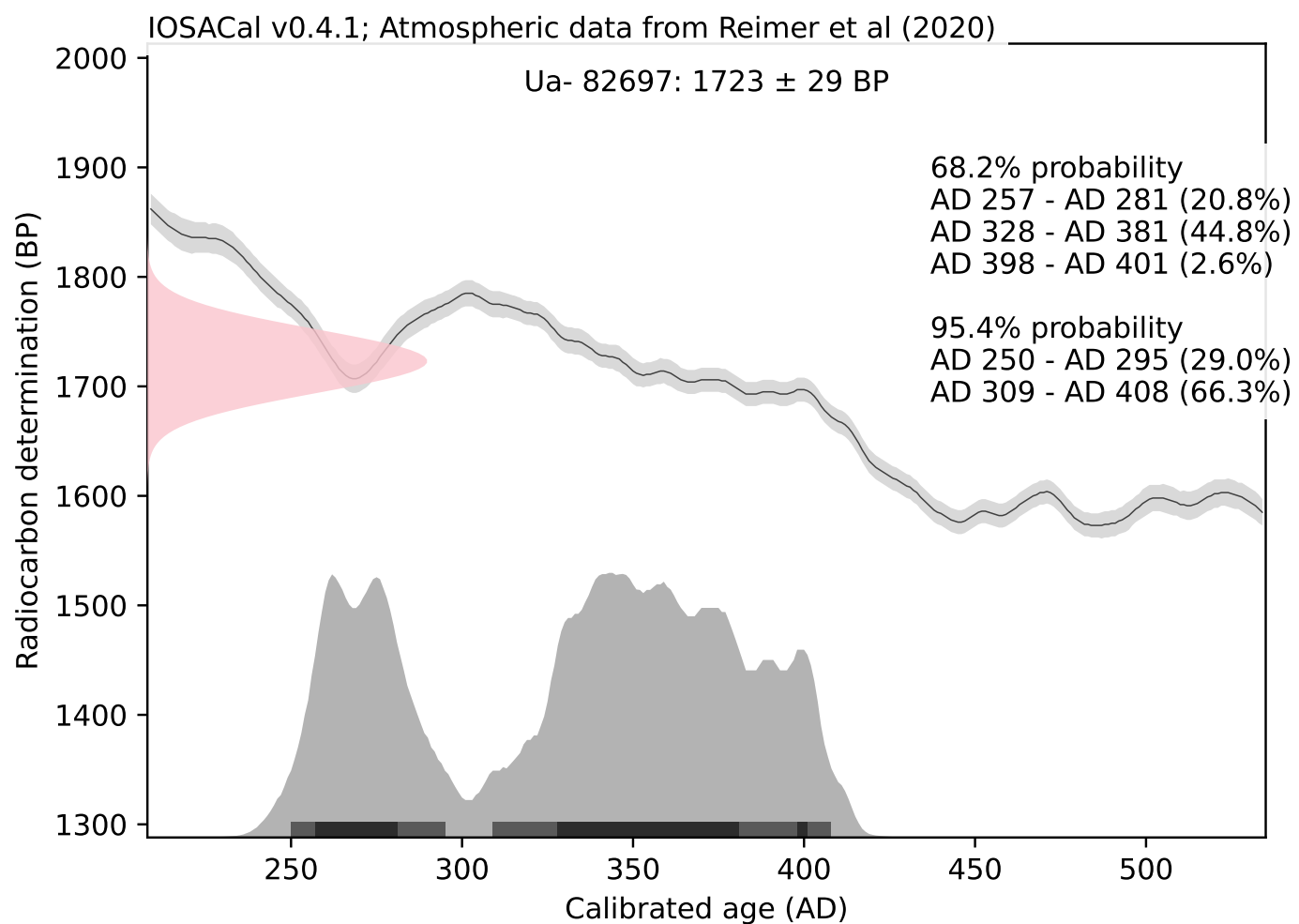
Med vänliga hälsningar

**Maximilian
Schmidt**

Digitally signed by Maximilian Schmidt
DN: cn=Maximilian Schmidt, c=SE,
o=Uppsala universitet,
email=maximilian.schmidt@physics.uu.se
Date: 2024.04.15 16:02:15 +02'00'

Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

Bilaga 3. Schakttabell

OBJECT-ID *	Bredd (m)	Djup (m)	Fyllnings-typ	Fyllnings-färg	Beskrivning
1	1	0,4	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,25 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen upp till storlek 0,2 m.
2	1	0,4	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,25 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen, storlek upp till 0,2 m.
3	1	0,6	Silt	Mörkbrun	Matjord drygt 0,4 m, därunder ett lager gråbrun silt, bitvis med kol. Under det en ljusbrun silt.
4	1	0,6	Silt	Mörkbrun	Matjord drygt 0,4 m, därunder ett lager gråbrun silt, bitvis med kol. Under det en ljusbrun silt.
5	1	0,4	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,25 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen, upp till storlek 0,2 m.
6	1	0,4	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,25 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen upp till 0,2 m.
7	1	0,4	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,25 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen upp till 0,2 m.
8	1	0,6	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,4 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen upp till 0,2 m.
9	1	0,6	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,4 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen upp till storlek 0,2 m.
10	1	0,6	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,4 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen upp till storlek 0,2 m.
11	1	0,6	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,4 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen upp till storlek 0,2 m.
12	1	0,6	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,4 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen upp till storlek 0,2 m.
13	1	0,6	Silt	Ljusbrun	Matjordslagret drygt 0,4 m tjockt. Därunder en ljus orangebrun silt. I botten en grå lerig silt. Flera stenar i fyllningen upp till 0,2 m.

Bilaga 4. Anläggningstabell

OBJECT-ID *	Anläggning	Längd (m)	Bredd (m)	Djup/höjd	Form i plan	Fyllningstyp	Fyllningsfärg	Beskrivning och tolkning
1	Härd	1,1	1		Rund	Silt	Svart	Anläggningen bestod av svart silt samt ett antal stenar upp till storlek 0,1 m, inga skörbrända syntes i ytan.

Bilaga 5. Fotolista digitala bilder

Fotolista digitala bilder

Landskap: Småland

Socken: Lekaryd

Fastighet: Lekaryd 1:24

2023

DU 468

Nr	Motiv	Från	Datum
1	Överblick utredningsområde	SÖ	
2	Överblick västra utredningsområdet	N	
3	Härd A1 påträffades i norra delen av området	S	

DU 468_1.JPG

DU 468_2.JPG

DU 468_3.JPG

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

